

Yaakov's Dream – Artwork

Jacob's Dream
Bartolomé Murillo

Jacob's Ladder
Sister Haggadah

Jacob's Ladder
Jacques Stella

Yaakov's Dream in Art

[Click to view/print PDF version.](#)

Introduction

The three artworks discussed here, Bartolomé Murillo's *Jacob's Dream* (1665),^[1] the miniature from the Sister Haggadah,^[2] and Jacques Stella's *Jacob's Ladder* (1650),^[3] all depict the opening scene of Parashat Vayetze, Yaakov's dream in Beit El. Though each rendition contains similar components (a sleeping Yaakov, a "מִלֶּדֶה", and angels), the varying details included by each artist suggest different reads both of what Yaakov actually saw in his dream and the meaning of this vision.

Contrasting Images

Murillo

Murillo sets the scene in a dark wooded landscape. In the center of the composition, light breaks through the clouds and illuminates the ladder and its angels. The cherubs are clothed in pastel colored robes and appear carefree and peaceful as they climb up and down. The two angels on the lower rungs of the ladder look towards Yaakov who is asleep on the floor, with his shepherd's staff and satchel at his side.

Sister Haggadah

This image is a more simplistic rendering of the subject, with fewer figures and a barer background. The ladder crosses the composition on a diagonal, extending from Yaakov in the bottom left corner to two visages that peer through a stylized cloud at the top right.^[4] One angel ascends the ladder while three surround Yaakov on the floor. One of these sits at Yaakov's feet, while another stands behind him, supporting him as he reclines.

Stella

Stella's painting has a somewhat haunted feel, as the scene is set against a gray backdrop, broken by lightning-like streaks of yellow. A golden beam lined with angels connects God in the top left of the image to the sleeping Yaakov on the bottom right. Several sheep graze at Yaakov's feet, and, in the distance, a city seems to float in the air.

Relationship to the Biblical Text

The artists' choices reflect certain ambiguities in the Biblical text and different possible interpretive stances:

The Angels

In Stella's painting, the angels descend the ladder in pairs and seem to converse with each other, taking no notice of Yaakov. In the Sister Haggadah, in contrast, some of the angels are not on the ladder at all but rather hover over the figure of Yaakov on the floor. Murillo's image charts a middle course. While most of his angels are simply climbing the ladder oblivious to Yaakov, one of the angels at the bottom appears to be bidding him farewell while another seems to be about to greet him.

These differences relate to an unknown in the Biblical text. Though the reader is told that the angels were going up and down the ladder, the text does not elaborate any further about their accompanying actions, nor about the significance of their movements. This leaves the meaning of the vision ambiguous. Did the angels symbolize a protective guard for Yaakov?^[5] Were they some sort of receiving line before he entered into a discussion with God? Or, did Hashem simply want Yaakov to see His messengers discussing their respective tasks?^[6] See [Yaakov's Dream](#) for extended analysis.

How Many?

Both Murillo and Stella portray six angels, while the Sister Haggadah depicts only four. In Bereshit, no number is mentioned but [Bereshit Rabbah](#) reads into the plural form of the verbs "עֲלִים וְיִרְדְּיִם" that there were pairs of both ascending and descending angels. This leads the Midrash^[7] to the interpretation that the angels represented the four kingdoms which would subdue Israel, but then be conquered in turn. For elaboration, see [Yaakov's Dream](#).

"וְהָיָה סֻלָּם"

In both the Sister Haggadah and Murillo's painting, a ladder figures prominently in the center of the composition. In Stella's painting, in contrast, the "סֻלָּם" appears as a shaft of light, forming a bridge between Hashem and Yaakov. Though most readers familiar with modern Hebrew translate the word "סֻלָּם" as ladder, in Biblical Hebrew the word is actually a hapax legomenon, appearing only in this story. It is likely related to the root סלל (to lift or elevate), and it can thus sustain a number of meanings including not just a ladder but also a ramp or stairs.^[8] The different depictions might also relate to the object's symbolism. Is the "סֻלָּם" simply meant to represent a connection between heaven and earth, or is there some significance to climbing up and down, rung by rung?^[9]

"With my staff..."

Murillo depicts Yaakov lying on the floor with nothing more than a staff and small bundle by his side. Similarly, in the Sister Haggadah, Yaakov has no possessions other than the clothes on his back. In Stella's image, in contrast, several sheep graze by Yaakov's feet. Did Yaakov leave home empty-handed, or did he set out with a herd of sheep or other possessions?^[10] This question relates to the dual nature of Yaakov's departure from home. On one hand, he left as a fugitive, fleeing Esav's wrath, and likely might not have had

time to gather supplies. On the other hand, he was also sent by his father to find a wife, and one would have expected him to bring along gifts as a dowry.^[11] A second related factor might be the family's economic status. Was Yitzchak wealthy like Avraham, or was he perhaps much poorer and could simply not afford to send his son off with many presents?^[12] For more, see [Sale of the Birthright](#).

One Stone or Many?

In the Sister Haggadah and Stella's painting, the rock upon which Yaakov rested his head is not visible.^[13] In Murillo's image, in contrast, there are three stones near Yaakov's head. The simple reading of the text suggests that Yaakov chose just one stone from many to act as a pillow. The shift from the plural language of "וַיִּקַּח מֵאֲבָנֵי הַמִּקְוֹם" to the singular form of "וַיִּקַּח אֶת הָאֶבֶן" when Yaakov awakens, though, leads the Midrash to suggest that there were a number of rocks selected which then united into one. Suggestions vary as to the specific number chosen with 2, 3, 4, and 12 all being options.^[14]

^[1] Bartolomé Esteban Murillo (1617-1682) was one of the most well-known Spanish painters of his day. He worked in the Baroque style and is known mainly for his religious paintings. He also composed many realistic depictions of everyday life including paintings of contemporary children, beggars, and flower girls. This work is housed in the Hermitage, St. Petersburg, Russia.

^[2] This late 14th century Catalonian illuminated Haggadah was illustrated by an unknown artist. Its name was coined by Bezalel Narkiss because of its similarity to the more well-known Golden Haggadah. It is located in the British Museum and pages from it can be accessed [online](#).

^[3] Jacques Stella (1596 - 1657) was a French Baroque painter. He painted this image on onyx, making use of the natural veins of the marble in his composition. The painting is currently in the Los Angeles County Museum of Art.

^[4] The double image is perplexing. In context of the similar depiction in the Golden Haggadah, Jo Milgrom (see [here](#)) suggests that the rendering stems from the [Targumic](#) translations of the verses, which suggest that Yaakov's face was engraved on the Throne of Glory. The angels were climbing up and down to view this man who was asleep at their feet and yet whose face was up on high as well.

^[5] Cf. [Bereshit Rabbah](#) which suggests that the ascending angels had accompanied Yaakov in Israel and the descending ones were about to accompany him on the rest of his journey.

^[6] See [Ramban](#) who proposes that Hashem wanted to teach Yaakov that nothing happens on earth except by Divine decree, and that His messengers act only after Divine consultation.

^[7] See [Bereshit Rabbah](#) above, and similarly, [Tanchuma](#).

^[8] Many artists, in fact, portray the ladder as a stairway. See, for example, William Blake's rendition [here](#).

^[9] See R. David Zvi Hoffmann who proposes that the rungs represent levels of observance; with every

commandment kept, a person moves one rung closer to God and perfection. Alternatively, see [Tanchuma](#) which reads the ladder as a ladder of history with the rungs representing years of servitude or power.

[¹⁰] Several verses suggest the former. In the second half of our story Yaakov requests that Hashem watch over him and provide him with food and clothing, and later (Bereshit 32:11) Yaakov prays to Hashem, "בְּמִקְלִי, עֲבֹרָתִי אֶת הַיָּרְדֵן". The Midrash, though, suggests that Yaakov left home amply supplied, but that his possessions were taken from him en route by Esav or his son Eliphaz (see [Bereshit Rabbah](#) and [Midrash Aggadah \(Buber\)](#)).

[¹¹] Compare with Avraham who sent his servant to find a wife for Yitzchak accompanied by ten laden camels.

[¹²] See [Ibn Ezra](#) who suggests that Yitzchak was poor. He proposes that this explains not just why Yaakov left empty-handed but also why Esav scorned the birthright.

[¹³] In Stella's image it apparently lies under Yaakov's cloak.

[¹⁴] See [Bereshit Rabbah](#) and [Yalkut Shimoni](#). These numbers were chosen for their symbolic value, representing either Yaakov's two ancestors, the three forefathers, Yaakov's four wives or the twelve tribes.

Yaakov's Dream in Art

Sources

BIBLICAL TEXTS

בראשית כ"ח: י"א-כ"א

(י) וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּעַר וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה. (יא) וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וַיֵּלֶן שָׁם כִּי בָּא הַשָּׁמֶשׁ וַיִּקַּח מֵאֲבְנֵי הַמָּקוֹם וַיִּשָּׂם מִרְאשֹׁתָיו וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא. (יב) וַיַּחְלֹם וְהִנֵּה סֹלֶם מַצֵּב אֶרְצָה וְרֹאשׁוֹ מֵגִיעַ הַשָּׁמַיְמָה וְהִנֵּה מַלְאָכִי אֱלֹהִים עֹלִים וְיֹרְדִים בּוֹ. (יג) וְהִנֵּה ה' נָצַב עָלָיו וַיֹּאמֶר אֲנִי ה' אֱלֹהֵי אֲבֹרָהֶם אָבִיךָ וְאֱלֹהֵי יִצְחָק הָאָרְצָה אֲשֶׁר אֲתָה שֹׁכֵב עָלֶיהָ לָךְ אֲתַנְנָה וְלִזְרָעֲךָ. (יד) וְהִנֵּה זֶרְעֲךָ כֹּעֵפֵר הָאָרְצָה וּפְרָצֶת יָמָה וְקִדְמָה וְצַפְנָה וְנִגְבָּה וְנִבְרָכוּ בְךָ כָּל מְשֻׁפָּחַת הָאֲדָמָה וּבְזֶרְעֲךָ. (טו) וְהִנֵּה אֲנֹכִי עֹמֵד וְשֹׁמְרֵתִיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ וְהִשְׁבַּתִּיךָ אֶל הָאֲדָמָה הַזֹּאת כִּי לֹא אֶעֱזָבֲךָ עַד אֲשֶׁר אִם עָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לְךָ. (טז) וַיִּיקַץ יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר אֲכֹן יֵשׁ ה' בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְאֲנֹכִי לֹא יָדַעְתִּי. (יז) וַיִּירָא וַיֹּאמֶר מַה נֹּרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה כִּי אִם בֵּית אֱלֹהִים וְזֶה שְׁעַר הַשָּׁמַיִם. (יח) וַיִּשְׁכַּם יַעֲקֹב בְּבֹקֶר וַיִּקַּח אֶת הָאָבֶן אֲשֶׁר שָׁם מִרְאשֹׁתָיו וַיִּשֶׂם אֹתָהּ מַצְבֵּה וַיִּצַק שָׁמֶן עַל רֹאשָׁהּ. (יט) וַיִּקְרָא אֶת שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא בֵּית אֵל וְאוּלָם לֹוּ שֵׁם הָעִיר לְרֹאשְׁנָה. (כ) וַיִּדָּר יַעֲקֹב נָדָר לֵאמֹר אִם יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי וְשָׁמְרָנִי בְּדַרְךָ הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנֹכִי הוֹלֵךְ וְנָתַן לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבְגָד לְלַבֵּשׁ. (כא) וְשִׁבְתִּי בְשָׁלוֹם אֶל בֵּית אָבִי וְהִיָּה ה' לִי לֵאלֹהִים. (כב) וְהָאָבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר שָׁמַתִּי מַצְבֵּה יִהְיֶה בֵּית אֱלֹהִים וְכָל אֲשֶׁר תֵּתֶן לִי עֲשֹׂר אֶעֱשֶׂרְנוּ לְךָ.

CLASSICAL TEXTS

בראשית רבה ס"ח: ב'

רבי שמואל בר נחמן פתח (תהלים קכא) שיר למעלות אשא עיני אל ההרים, אשא עיני אל ההורים למלפני ולמעבדני, מאין יבוא עזרי, אליעזר בשעה שהלך להביא את רבקה מה כתיב ביה ויקח העבד עשרה גמלים וגוי ואני לא נזם אחד ולא צמיד אחד, רבי חנינא אמר גדוד שלחו, רבי יהושע בן לוי אמר שילח עמו אלא שעמד עשו ונטלה ממנו, חזר ואמר מה אנא מובד סברי מן בריי חס ושלום לית אנא מובד סברי מן בריי אלא עזרי מעם ה', (תהלים קכא) אל יתן למוט רגלך אל ינום שומרך, הנה לא ינום ולא יישן וגוי' ה' ישמרך מכל רע מעשו ומלבן, ישמור את נפשך ממלאך המות, ה' ישמר צאתך ובואך, ויצא יעקב.

בראשית רבה ס"ח: י"א

ויקח מאבני המקום, ר' יהודה ור' נחמיה ורבנן, ר' יהודה אמר שנים עשרה אבנים נטל כך גזר הקדוש ברוך הוא שהוא מעמיד שנים עשר שבטים, אמר אברהם לא העמידן, יצחק לא העמידן, אני אם מתאחות הן שנים עשר אבנים זו לזו יודע אני שאני מעמיד י"ב שבטים כיון שנתאחו י"ב אבנים זו לזו ידע שהוא מעמיד י"ב שבטים, רבי נחמיה אמר נטל ג' אבנים אמר, אברהם יחד הקדוש ברוך הוא שמו עליו, יצחק יחד הקדוש ברוך הוא שמו עליו ואני אם מתאחות הן ג' אבנים זו לזו יודע אני שהקב"ה מיחד שמו עלי, וכיון שנתאחו ידע שהקב"ה מיחד

שמו עליו, רבן אמרי מיעוט אבנים שנים, אברהם יצא ממנו פסולת ישמעאל וכל בני קטורה, ויצחק יצא עשו וכל אלופיו ואני אם מתאחות ב' אבנים זו לזו יודע אני שאינו יוצא הימני פסולת, ר' לוי ור"א בשם ר' יוסי בר זימרא אמר עשאן כמין מרזב ונתן תחת ראשו שהיה מתיירא מן החיות, ר' ברכיה ור"ל בשם ר' חמא בר חנינא אמר כתיב (מיכה א) כי הנה ה' יוצא ממקומו וירד ודרך על במתי ארץ וגו', מי שנגלה עליו הקדוש ברוך הוא עאכ"ו, ר' ברכיה בשם ר' לוי אמר אותן האבנים שנתן יעקב אבינו תחת ראשו נעשו תחתיו כמטה וכפרנוס מה רטיבה הרטיב (שיה"ש א) קורות בתינו ארזים וגו', צדיקים וצדיקות נביאים ונביאות שיצאו ממנו, וישכב במקום ההוא, רבי יהודה ור' נחמיה, ר' יהודה אמר כאן שכב אבל כל י"ד שנה שהיה טמון בבית עבר לא שכב, ור' נחמיה אמר כאן שכב אבל כל כ' שנה שעמד בביתו של לבן לא שכב ומה היה אומר, ר' יהושע בן לוי אמר ט"ו שיר המעלות שבספר תהלים, מאי טעמיה (תהלים קכד) שיר המעלות לדוד לולי ה' שהיה לנו יאמר נא ישראל, ישראל סבא, ר' שמואל בר נחמן אמר כל ספר תהלים היה אומר מה טעם (תהלים כב) ואתה קדוש יושב תהלות ישראל, ישראל סבא.

בראשית רבה ס"ח:י"ב

ד"א עולים ויורדים בו, עולים אותם שליוו אותו בארץ ישראל, יורדים אלו שליוו אותו בחוצה לארץ.

בראשית רבה ס"ח:י"ד

ד"א והנה סולם זה חלומו של נבוכדנצר (דניאל ב) ואלו צלם חד שגיא וגו', מוצב ארצה, וזיויה יתיר קאם לקבלך, וראשו מגיע השמימה, צלמא דכן רב, והנה מלאכי אלהים עולים שנים ויורדים שנים, אלו שרי ארבע מלכיות ששלטנותן גומרת בהן, עולים ויורדים יורדים ועולים אין כתיב כאן אלא עולים ויורדים עולין הם ועליה תהא להם אלא שכל אחד ירוד מחבירו, כתיב הוא צלמא ראשיה די דהב חדוהי ודרעוהי די כסף וגו', בבל למעלה מכולם כדכתיב אנת הוא רישא די דהבא, וכתוב ובתרך תקום מלכא אחרי ארע מינך וכתוב ומלכו תליתאה אחרי די נחשא וכתוב בסיפא ואצבעת רגליה מנהון פרזל ומנהון חסף מן קצת מלכוותא תהוי תקיפא ומינה תהוי תבירא, והנה ה' נצב עליו כתיב וביומיהון די מלכיא אינון יקים אלה שמיא מלכא די לעלמין וגו'.

תנחומא ויצא ב'

ויחלוס והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו, א"ר שמואל בר נחמן אלו שרי אומות העכו"ם דא"ר שמואל בר נחמן מלמד שהראה לו הקדוש ברוך הוא לאבינו יעקב שרה של בבל עולה שבעין עוקים ויורד, ושל מדי חמשים ושנים, ושל יון מאה ויורד, ושל אדום עלה ולא ידע כמה, באותה שעה נתירא יעקב אבינו ואמר שמא לזה אין לו ירידה, א"ל הקדוש ברוך הוא (ירמיה ל) ואתה אל תירא עבדי יעקב ואל תחת ישראל כביכול אפילו אתה רואהו עולה אצלי משם אני מורידו שנאמר (עובדיה א) אם תגביה כנשר ואם בין כוכבים שים קנך משם אורידך נאם ה', א"ר ברכיה בשם רבי חלבו ור"ש בן יוסינה מלמד שהראהו הקדוש ברוך הוא ליעקב אבינו שרה של בבל עולה ויורד, ושל מדי עולה ויורד, ושל יון עולה ויורד, ושל אדום עולה ויורד, א"ל הקדוש ברוך הוא ליעקב יעקב למה אין אתה עולה, באותה שעה נתירא אבינו יעקב ואמר כשם שיש לאלו ירידה, כך אני יש לי ירידה, א"ל הקדוש ברוך הוא אם אתה עולה אין לך ירידה, ולא

האמין ולא עלה, ר"ש בן יוסינה היה דורש (תהלים עח) בכל זאת חטאו עוד ולא האמינו בנפלאותיו, א"ל הקדוש ברוך הוא אלו עלית והאמנת לא היתה לך ירידה לעולם, אלא הואיל ולא האמנת הרי בניך משתעבדין בהללו ד' מלכיות בעה"ז במסים ובארנוניות ובגולגליות, א"ל יעקב יכול לעולם א"ל אל תירא עבדי יעקב אל תחת ישראל כי הנני מושיעך מרחוק ואת זרעך מארץ שבים מארץ מגליא מאספניה ומחברותיה ושב יעקב מבבל ושקט ממדי ושאנן מיון ואין מחריד מאדום כי אעשה כלה בכל הגוים אשר הפיצותיך שם באומות העולם שהן מכלין את שדותיהן אבל ישראל שאין מכלין את שדותיהן ואותך לא אעשה כלה אלא מיסרך ביסורין בעולם הזה בשביל לנקותך מעונותיך לעתיד לבא, לכך נאמר ויחלום.

תרגום המיוחס ליונתן בראשית כ"ח: י"ב

וְחָלַם וְהָא סוּלְמָא קְבוּעַ בְּאַרְעָא וְרִישִׁיָּה מְטִי עַד צִית שְׁמַיָּא וְהָא תְּרִין מְלָאכְיָא דְאַזְלוּ לֹו לְסָדוּם וְאַטְרְדוּ מִן מְחִיצַתְהוֹן מִן בְּגִלְל דְּגִלְיִין מְסִטִירִין דְּמַרִי עֲלֵמָא וְהוּוּ מְטִרִידִין וְאַזְלוּ עַד זְמַן דְּנִפְקַ יַעֲקֹב מִבֵּית אָבוּי וְהִינוּן לְנוֹן יְתִיָּה בְּחִיסְדָא עַד בֵּית אֵל וּבְהַהוּא יוֹמָא סִלְקִין לְשָׁמַי מְרוֹמָא עֲנִין וְאַמְרִין אִיתוּן חֲמוּן יַעֲקֹב חִסְדָא דְּאִיקוּנִין דִּי לִיָּה קְבִיעָא בְּכוּרְסִי יַקְרָא דְּהוּיְתוֹן מִתְחַמְדִין לְמַחְמִי יְתִיָּה בְּכֹן שְׂאֵר מְלָאכְיָא קְדִישִׁיָּא דְּהוּיְתוֹן לְמַסְתַּפְלָא בֵּיהּ.

תרגום ירושלמי בראשית כ"ח: י"ב

וְחָלַם וְהָא סוּלְמָא קְבִיעַ בְּאַרְעָא וְרִישִׁיָּה מְטִי עַד צִית שְׁמַיָּא וְהָא מְלָאכְיָא דִּילְוֹן יְתִיָּה מִבֵּיתִיָּה דְּאָבוּי סִלְקִין לְמַבְשָׁרָא לְמַלְאכֵי מְרוֹמָא לְמִימַר אֶתוֹן חֲמוּן לְיַעֲקֹב גְּבָרָא חִסְדָא דְּאִיקוּנִין דִּי דִּיהַ בְּכוּרְסִי דִּיקְרָא דְּהוּיְתוֹן מִתְחַמְדִין לְמִיחְמִיָּה יְתִיָּה וְהָא מְלָאכְיָא קְדִישִׁין מִן קְדָם ה' סִלְקִין וְנַחְתִּין וּמַסְתַּפְלִין בֵּיהּ.

מדרש אגדה בראשית כ"ח: כ'

נתן לי לחם לאכל. מכאן שהצדיקים אינם מבקשין אלא כדי פרנסתן וסיפוקן, ויעקב לא היה לו אפילו בגד ללבוש בשעה שיצא מבאר שבע, אלא רצה עשו אחיו להרגו, ואלפיז היה תלמידו של (יעקב) [יצחק], ואומר איך אעשה שלא אהרגנו, ולקיים מצוות אבי, גזלו כל ממונו ואפילו כל בגדיו, והניחו ערום, ועני נחשב כמת, שארבעה נחשבים כמתים.

ילקוט שמעוני איוב תתצ"ט

כי עם אבני השדה בריתך, מדבר ביעקב שנאמר ויפגע במקום, אמר אברהם נשא שתי נשים והוליד צדיק ורשע, יצחק אבא מן אשה אחת צדיק ורשע, אני נוטל ארבעה נשים כמה יעמדו ממני, נטל ארבעה אבנים ואמר אם מתאחות זו לזו מובטח אני שמטתי שלמה, מיד וישכם יעקב בבקר ויקח את האבן, הוי עם אבני השדה בריתך.

MEDIEVAL TEXTS

רש"י בראשית כ"ח:י"ב

עולים ויורדים – עולים תחלה ואחר כך יורדים, מלאכים שליווהו בארץ אין יוצאים חוצה לארץ ועלו לרקיע, וירדו מלאכי חוצה לארץ ללותו.

אבן עזרא בראשית כ"ח:ל"ד

ויבז עשו גם זאת הבכורה, בעבור שראה שאין לאביו עשר. ורבים יתמהו כי עזב לו אברהם ממון רב, וכאילו לא ראו בימיהם עשיר גדול בנעוריו ובא לידי עוני בזקוניו. והעד שהיה יצחק אביו אוהב את עשו בעבור צורכו. ואילו היה הלחם רב בבית אביו, והוא נכבד בעיניו לא מכר בכורתו בעבור נזיד. ואם היה אביו אוכל בכל יום מטעמים, מה טעם אמר הביאה לי ציד. ולמה לא היה ליעקב בגדים חמודות? ולמה לא נתנה לו אמו כסף וזהב בדרך, שהוא אומר ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש, ולמה לא שלחה אליו הון והיא אוהבת אותו, כי הוצרך לשמור הצאן. והפסוק שאמר ויגדל האיש (בראשית כו, יג) קודם זקנתו. ועורי לב יחשבו כי העושר מעלה גדולה לצדיקים, והנה אליהו יוכיח. ועוד ישאלו, למה חסר השם ממון ליצחק. אולי יודיעונו, למה חסר מאור עיניו. ואל ידחונו בקנה של דרש כי יש לו סוד, ואין לנו לחפש, כי עמקו מחשבות השם, ואין כח בדעת האדם להבינם. וכן אחרים אמרו, הנה צאן יש לו, כי רבקה אמרה לו לך נא אל הצאן (בראשית כז, ט), ויתכן שנשאר לו מקנה מעט, גם נכון הוא להיות פי' לך נא אל הצאן, אל מקום הצאן שהן נמכרות.

רמב"ן בראשית כ"ח:י"ב

והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו – הראהו בחלום הנבואה כי כל הנעשה בארץ נעשה על ידי המלאכים והכל בגזרת עליון עליהם, כי מלאכי אלהים אשר שלח ה' להתהלך בארץ לא יעשו קטנה או גדולה עד שובם להתיצב על אדון כל הארץ לאמר לפניו התהלכנו בארץ והנה יושבת בשלוח או מלאה חרב ודם, והוא יצוה עליהם לשוב לרדת בארץ ולעשות דברו. והראהו כי הוא יתברך נצב על הסלם ומבטיחו ליעקב בהבטחה גדולה, להודיע שהוא לא יהיה ביד המלאכים אבל יהיה חלק ה' ויהיה עמו תמיד, כמו שאמר והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך, כי מעלתו גדולה משאר הצדיקים שנאמר בהם (תהלים צ"א:י"א) כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך.

MODERN TEXTS